

CAPUT VII.

Quomodo se gerere debeat confessarius cum personis diversi generis ^{a)}.§ I. - Quomodo cum pueris,
adolescentibus et puellis.

Pueri benignissime excipiantur.

Rogentur num sciant res fidei.

Rogari possunt:

de peccatis reticitiis;

de blasphemia aut juramento;

de Missa et labore die festi;

de officiis erga parentes;

de sexto praecepto;

sed in hoc cautissime rogentur,

90. - Cum pueris adhibere debet omnem charitatem et modos suaviores, quantum fieri potest. — Primo eos interrogare debet, an sciant res fidei; et si nesciant, oportet eos patienter instruere pro tunc, si tempus adest, vel eos mittere ad alium, ut instruatur saltem circa necessaria ad salutem.

Cum autem aget de confessione, in principio curare debet, ut pueri ex seipsis confiteantur peccata, quorum memores sunt; et postea fieri illis poterunt sequentes interrogationes:

1°. An tacuerint aliquod peccatum ob verecundiam.

2°. An blasphemaverint in sanctos aut dies sanctos, vel an juraverint cum mendacio.

3°. An omiserint in festis audire Missam, aut in audienda illa sermones habuerint; et an in festis laboraverint.

4°. An parentibus fuerint inobedientes aut irreverentiam irrogaverint, eos subannando, manus in eos extollendo, vel convicia aut imprecationes coram ipsis proferendo. Et hic advertendum, quod dictum est, *n. 34*, de modo imponendi pueris petitionem veniae a parentibus.

5°. An aliquod turpe peccatum patravissent. — Sed in hac materia confessarius sit valde cautus in interrogando. Incipiat interrogare de longe et verbis generalibus: et prius, an dixerint mala verba; an jocati fuerint cum aliis pueris aut puellis, et si jocos illos clam exeruerint. Deinde interroget, an commiserint res turpes. Multoties, etiamsi pueri

negent, prodest uti cum eis interrogationibus suggestivis, v. gr.: *Et nunc dic mihi, quoties hoc fecisti? Quinquies, decies?* Interroget quocum dormiant, et si in lecto manibus jocati fuerint.

Puellas interroget, si aliquem juvenem amore fuerint prosecutae, et an adfuerint pravae cogitationes, verba aut tactus. Et a responsis procedat ad ulteriores interrogationes. Sed caveat ab exquirendo a puellis vel a pueris, an adfuerit seminis effusio. Cum his enim melius est deesse in integritate materiali confessionis, quam esse causam vel apprehendant quae nondum noverint, vel ponantur in curiositate addiscendi. — Interrogetur etiam a pueris, an attulerint nuntia vel dona virorum mulieribus; et a puellis, an acceperint dona a personis suspectis, nempe conjugatis, ecclesiasticis aut religiosis.

6°. Interroget, an commiserint furtum, vel an damnum attulerint praediis alienis, bestiis aut alio modo.

7°. An alicui detraxerint.

8°. Circa praecepta Ecclesiae interroget, an impleverint confessionem et communionem Paschalem; et an carnes aut lactinia comederint diebus vetitis.

91. - Quod autem pertinet ad *absolutionem* his pueris impertiendam, magna requiritur attentio.

Si constet quod ipsi sufficientem usum rationis jam habeant, prout si distincte confitentur vel adaequate interrogationibus respondent, et appareat quod ipsi jam comprehendant, cum peccato se offenderint Deum et meruisse infernum; tunc, si satis videantur dispositi, absolvantur. At si in peccatis lethalibus sunt recidivi,

et nunquam de seminis effusione.

Rogentur de furto aut damno;

de detractone; de praeceptis Ecclesiae.

Puer certe rationis compos tractetur ut adultus.

90. - ^{a)} S. Doctor postea hoc caput assumpsit in *Hom. Apost.*, et quidem § 1, ad verbum, in *Hom. Apost.*, *tr. ult.*, *n. 37-42*; § 2, paucis mutatis quoad dicendi modum, in *Hom. Apost.*, *tr. 1*, *num. 8-12*; § 3, ad verbum, in

Hom. Apost., *tr. ult.*, *n. 42 et 43*; § 4, quibusdam omissis, in *Hom. Apost.*, *n. 44 et 45*; § 5 et 6, ad verbum, in *Hom. Apost.*, *n. 46-50*; § 7, praetermissis quibusdam, in *Hom. Apost.*, *n. 50-54*.

ipsi tractandi sunt sicut adulti. Unde, si non praebeant extraordinaria signa doloris, absolutio eis differri debet.

Si autem dubium sit an puer perfectum usum rationis habeat, prout si ille in actu confessionis non maneret compositus, sed oculos in gyrum ageret, manibus jocaretur, impertinentia interponeret; tunc, si est in periculo mortis aut in obligatione implendi praeceptum Paschale, absolvendus est sub conditione; et tanto magis, si confessus fuerit aliquod dubium mortale (*Lib. VI, n. 432, v. Dico 3*). Bene enim potest administrari sacramentum sub conditione, quando justa adest causa; ut esset haec liberandi hunc puerum a statu damnationis, si unquam in illum est lapsus (*Lib. VI, n. 28, v. Licetum*). Idque agendum, etiamsi puer sit recidivus: nam ideo differri debet absolutio iis qui perfectam discretionem habent, quia spes est quod ex tali dilatione ipsi redeant dispositi; sed spes haec difficulter haberi potest a pueris, qui perfecto usu rationis carent.

Et probabiliter plures doctores dicunt (*Lib. VI, n. 432, v. Dico 3*) quod pueri isti dubie dispositi absolvi possunt (saltem post duos vel tres menses) sub conditione, licet sola venialia afferrent, ne careant diu gratia sacramentali, et forte etiam sanctificante, si forte aliquam gravem culpam haberent ipsis occultam.

Oportet autem curare ut hi pueri eliciant actum doloris necessarium ad suscipiendam absolutionem, modo respectu ipsorum magis proprio, ex. gr.: *Amasne Deum, qui est Dominus tuus tam magnus et tam bonus, qui te creavit, pro te est mortuus, etc.? Hunc Deum tu offendisti. Ipse tibi veniam dare vult; et tu spera quod propter sanguinem Jesu Christi Filii sui tibi ignoscat. Sed oportet te poenitere. Quid dicis? poenitet te nunc eum offendisse, etc.? Istis injuriis, quas Deo irrogasti, scis quod infernum meruisti? Displicet tibi quod ipsas commisisti? Deus meus, nunquam amplius volo te offendere, etc.*

Poenitentia autem his pueris injungenda levis sit, quantum fieri potest. Et

curandum ut illa ab ipsis quantocius impleatur; alioquin aut eam obliviscuntur aut omittent. Curet etiam confessarius magnopere, pueris insinuare devotionem erga Deiparam, utque recitent quotidie rosarium et ter *Ave* mane et sero, semper hanc precem adjungendo: *Mater mea, libera me a peccato mortali!*

92. - Circa vero *statum* ab aliquo *adolescens eligendum* non audeat confessarius illum ei determinare; sed tantum ex signis ejus vocationis curet suadere statum illum, ad quem prudenter judicare potest ipsum a Deo vocari.

Si agatur de iis qui *religionem* ingredi volunt, ante omnia curet confessarius bene ponderare, in qualem religionem ingredi cupiant; nam, si unquam institutum illud relaxatum est, melius erit alicui (ordinarie loquendo) quod in saeculo remaneat. Nam, illi se aggregando, ipse se geret sicut se gerunt alii; et parum illud boni, quod prius exsequatur, de facili in tali religione negligit, ut misere pluribus accidit. Et praecipue magnum scrupulum sibi faciat confessarius, si ad insinuationem propinquorum suadeat juveni illi, ut intret in aliquam hujusmodi inobservantium communitatum.

Si tamen religio observantia floret, confessarius vocationem sui poenitentis bene probet, inquirendo si ad illam habeat poenitens impedimentum aliquod inhabilitatis, infirmae valetudinis, inopiae parentum; et speciatim expendat finem: an sit rectus, nempe magis se conjungendi Deo, aut lapsus emendandi anteaetae vitae, aut saeculi pericula vitandi. Quod si principalis finis esset mundanus, vitam agendi commodiorem, aut se liberandi a propinquis durae conditionis, aut complacendi parentibus qui ad hoc eum impellunt, caveat ne permittat religionem ingredi. Nam eo casu illa non est vera vocatio; sine qua hujusmodi ingressus malum habebit eventum. Si autem finis est bonus, et abest impedimentum, nec debet nec potest confessarius neque alius, ut docet D. Thomas¹, sine culpa gravi illi impedire aut dissuadere voca-

Devotio erga Deiparam insinuanda.

Circa alicujus vocationem, confessarius se gerat juxta ejusdem signa.

Dissuadeat ingressum in ordinem relaxatum.

Sedulo inquiret signa vocationis,

speciatim adolescentis intentionem.

Si adsunt omnia signa, non dissuadeat ingressum,

licet interdum possit illum differre.

Pro statu presbyteri saecularis, longam exigat probationem.

Puellis non cito permittat castitatem perpetuo vovere.

tionem^{a)}; quamvis prudenter aget aliquando, si executionem illi differat, ad melius experiendum an resolutio sit firma et perseverans; praesertim si noverit, adolescentem esse volubilem, aut si delibatio illa facta fuerit tempore missionis vel exercitiorum spiritualium: quia in hujusmodi occasionibus quaedam concipiuntur proposita, quae postmodum, primo fervore transacto, deficiunt.

93. - Si aliquis adolescens vellet suscipere *statum presbyteri saecularis*, non sit facilis confessarius ad annuendum, sine longa et probata experientia recti finis et scientiae vel sufficientis capacitatis. Sacerdotes quidem saeculares habent eandem, immo majorem obligationem quam religiosi; et contra remanent in eisdem saeculi periculis. Unde, ut quis bonus evadat sacerdos in saeculo (in quo raro, ne dicam rarissime, boni inveniuntur), oportet ut prius egerit vitam valde exemplarem, remotam a ludis, ab otio, a pravis sociis, et deditam orationi et sacramentorum frequentiae (sed *quis est hic et laudabimus eum?*). Alioquin se ponet in statu quasi certae damnationis, praesertim si hoc faciat, ut obtemperet parentum fini, qui est res domesticas augere. Jam autem dictum est supra, *n. 35*, quam gravissimum sit peccatum quod parentum illi qui filios cogunt, ut statum ecclesiasticum aut religiosum inviti suscipiant.

Quoad *puellas* vero, quae virginitatem suam Jesu Christo consecrare cupiunt, non permittat eis castitatem perpetuo vovere, nisi cognoscat eas bene fundatas in virtutibus et edoctas in vitae spiritualis regulis et praecipue in oratione exercitata. Sub initio eis tantum permittere potest, ut castitatem voveant per aliquod

Segneri, Confessore istrutto, cap. ult., vers. med. — S. Bernard., de Praecepto et dispensat., cap. 9, num. 21; Migne, Patr. Lat., tom. 182, col. 878. — S. Anton., Sum., part. 1, tit. 3, cap. 10, § 10, v. *Est igitur*. — S. Franc. Sales., Introd. à la vie dévote, part. 1, chap. 4. — S. Philipp. Ner., Bacci, Vita di S. Filippo, lib. 1, cap. 20, n. 19. — S. Theres.,

definitum tempus, nimirum a solemnitate alicujus festi ad aliam alterius.

94. - Demum quoad adolescentes illos qui volunt aut debent *ducere uxorem* (dico: *debent*, prout probatum est in Libro, *Lib. VI, n. 75*, loquendo de iis qui essent incontinentes et nolent adhibere alia media opportuna ad se continendos), advertendum quod, sicut peccarent parentes, qui sine justa causa eis honestum matrimonium impedirent (*Lib. VI, n. 489, v. Conveniunt*), ita contra peccarent filii (et ideo confessarius tenetur illis hoc prohibere), qui vellet cum dedecore familiae matrimonium inire; aut quamvis conjugium non esset indecorum, vellet tamen illud contrahere, invititis parentibus et cum eorum scandalo, quin ipsi filii justam causam habeant, ob quam excusentur. — Observa, quomodo in Libro id elucidatum est, *Lib. VI, n. 849*.

§ II. - Quomodo se gerere debeat cum scrupulosis.

95. - Doctores plures assignant regulas pro scrupulosis; sed certum est, quod pro his post orationem remedium maximum (immo unicum, ut recte ait Pater Segneri) ad eos curandos est obedientia erga suum directorem. Hinc ante omnia incumbat confessarius suadere hujusmodi poenitenti duas principales regulas:

Primam, quod ipse tuta coram Deo incedit via, patri spirituali obediendo, ubi evidenter peccatum non apparet. Tunc enim non homini obedit, sed ipsi Deo, qui dixit: *Qui vos audit, me audit*. Sic docent omnes doctores et spirituales magistri cum S. Bernardo, S. Antonino, S. Francisco Salesio, S. Philippo Nerio, S. Theresia, S. Joanne a Cruce, S. Ignatio de Lojola, B. Dionysio Carthusiano,

Fondazioni, proem. et cap. 10 (*al. 5*) vers. med.; et Vita, cap. 26, in init. (edit. ital. Venet. 1739). — S. Joannes a Cruce, cfr. Salita del monte Carmelo, lib. 2, cap. 22 (edit. ital. Venet. 1747). — S. Ignat. a Loy., Institut. S.J., part. 3, cap. 1, n. 23; part. 6, cap. 1, declarat. B (edit. Prag. 1757). — Ven. Dionys. Carth., In 2 sent., dist. 39, qu. 3, i. f.

92. - a) S. Thomas, *loc. cit.*, quaerit: «Utrum quis absque peccato possit aliquem juramento astringere quod religionem non intret». Respondet negative, et in decursu articuli ait:

«Si... aliquis vellet religionem intrare et immineret opportunitas temporis et omnes circumstantiae convenirent, graviter peccaret qui eum ab ingressu religionis prohiberet».

Puer dubie rationis compos,

absolvatur conditionate cum justa causa,

etiamsi sit recidivus.

Diu carere gratia sacramentali est causa sufficiens.

Pueri ad contritionem rite incitentur.

Quid de poenitentia.

¹ Quodlib. 3, art. 14.

Normae pro iis qui volunt uxorem ducere.

Remedium pro scrupulosis, obedientia.

Unde duae regulae inculcandae:

1. Obedientia, via tuta.

B. Humberto, Ven. Patre Magistro Avila, magno Gersone, etc.

Alteram regulam, quod nullo alio scrupulo magis debeat angui, quam si non obediatur, propter magnum periculum cui se exponit amittendi non tantum pacem, devotionem et in virtutibus progressum, sed etiam mentem, sanitatem et insuper animam. Nam possent scrupuli eo progredi, ut eum ad desperationem reducerent, mortem sibi inferendo (prout pluribus accidit), vel habenas ad vitia relaxando.

Praeterea confessarius hujusmodi poenitenti scrupuloso insinuet, prout recte dicit doctus auctor *Istrus. per li novelli Confessori*¹, cum Deo non ineundas esse rationes, ut dici solet, dati et expensi^a). Dominus propter nostrum bonum voluit ut nos incerti de salute vivamus. Quapropter, cum moralem adhibemus diligentiam ne ipsum offendamus, in ejus misericordiam totam nostram curam projicere debemus; et confitentes, nos salvari non posse sine ejus gratia, hanc ab eo semper petere debemus cum perseverantia, fiducia et animi quiete: *Melius est*, dicebat S. Franciscus Salesius², *clausis oculis incidere sub divina providentia inter tenebras... et perplexitates in hac vita. Expediit ut contenti simus, si a patre spiritali sciamus, nos bene incidere, quin causam... investigemus. Nunquam^b) perit vir obediens*. S. Philippus Nerius³ affirmabat quod, qui paret confessario, securus sit de non reddenda actionum suarum Deo ratione. Et contra S. Joannes a Cruce⁴ ajebat: *Non inniti dictis confessarii, superbia est et fidei defectus*^c).

96. - Deinde confessarius curet: 1°. Saepius colloqui cum hujusmodi poenitente de magna confidentia, quam habere debemus in Jesum Christum, qui propter

nostram salutem mortuus est; et in ejus SS. Matrem, quae tam potens est et pia cum iis qui ei se commendant. Unde eum hortetur ad vivendum securum de sua salute, semper ac ad Jesum Christum et Mariam confugit: certe enim ipsi exaudiunt se invocantes.

2°. Ei prohibeat quominus legat libros, qui scrupulos excitant, et quominus versetur cum scrupulosis. Et si quis erit nimis angustiis affectus, ei vetet ne concionibus terrore plenis interveniat et ne conscientiam examinet de iis rebus, de quibus scrupulum, sed irrationabiliter habet.

3°. Si scrupulus consistit in timore pravis cogitationibus assentiendi (v. gr. contra fidem, puritatem et caritatem), confessarius sit liber et intrepidus in parvipendendo eum, et in asserendo poenitenti, has cogitationes esse illi poenas, non autem consensus, nec peccata.

Et in hoc praecipue, confessarius utatur illa regula, quam assignant doctores (*Lib. VI. n. 476*), quod, cum persona est timoratae conscientiae, si non est plus quam certa de peccato mortali, debeat judicare, illud non admisisse. Siquidem, ut ait Pater Alvarez, tantum monstrum possibile non est in animam aditum habere, quae ab illo horret, quin patenter illum videat. Unde prodest scrupulosis interdum imponere, ne penitus de talibus cogitationibus se accusent, nisi certi sint et cum juramento testari possint se consensus praestasse.

Et hic notandum quod scrupulosi non sint regendi regulis particularibus, sed generalibus. Etenim particularibus regulis scrupulosi nunquam eo deveniunt ut se expediant, dubitando semper an illa regula valeat vel non pro praesenti casu, qui semper sibi videbitur alius ab illo, qui a confessario supponitur.

¹ B. Humbert., Specul. religiosor., lib. 5, part. 1, cap. 1, post med. (edit. Colonien. 1616). — B. Joannes Avila, Audi filia, cap. 55, v. f. (edit. Rom., 1759). — Gerson., tr. de Praepar. ad Missam et pollut. noct., consid. 3. — ² Is est Giordanini, part. 1, n. 79. — ³ Gallitia, Vita di S. Franc. di

Sales, in f., Massime che riguardano noi stessi, mass. 12. — ⁴ Bacci, Vita di S. Filippo, lib. 1, cap. 20, n. 19. — ⁵ Tratt. delle Spine dello Spirito, colloq. 4, § 1, n. 8 (edit. Venet. 1747). — Alvarez, de Paz, Opera, tom. 2, lib. 1, part. 3, cap. 12, § 5, v. *Multorum ac diversorum* (edit. Lugdun. 1608).

95. - ^a) Italice «fare i conti colla penna».

^b) Haec ultima sententia habetur apud S. Franciscum Salesium, *Entretiens spiri- tuels, entret. 11, post med.*

^c) Plures auctores tenent hunc tractatum

delle Spine dello spirito, quem citat S. Alphonsus, perperam attribui S. Joanni a Cruce; quos refellere contendit Marcus a S. Francisco, in sua editione italica operum hujus sancti (edit. Venet. 1747, tom. 3, p. iv et seqq.).

Scrupulos circa praeteritas confessiones

97. - 4°. Si scrupulus est circa praeteritas confessiones, nempe quod in eis non satis explicaverint omnia peccata aut circumstantias, vel quod defecerint in dolore, confessarius, cum advertat poenitentem fecisse confessionem generalem, aut per aliquod notabile tempus pluries repetisse res anteactas, huic imponere debet, ne illas amplius deliberate recogitet et ne verbum faciat de culpis vitae praeteritae, nisi cum jurare possit, eas fuisse certe mortales, et praeterea certe nunquam in confessione eas dixisse. Quia docent DD. (*Lib. I, n. 16*) scrupulosos, etiamsi ex inadvertentia omisissent aliquod grave peccatum, non teneri (saltem cum de hoc non sint certi) cum tanto incommodo et periculo, ad servandam confessionis integritatem, a qua minus quidem incommodum quam hoc jam excusare valet (*Lib. VI, n. 488*).

funditus evellat;

et in hoc rigore exigat obedientiam.

Curet in hoc confessarius, ut poenitens exacte obediatur, et si non obedit, eum increpet, privet communione et rigore coerceat. Scrupulosi ordinarie cum dulcedine tractandi sunt; sed circa obedientiam magnus rigor cum ipsis est adhibendus. Si enim hanc obedientiae anchoram amittunt, certum incurrunt naufragium: nam aut amentes evadent, aut habenas in vitia relaxabunt.

Scrupulos circa agendas despicere faciat.

98. - 5°. Si quis scrupulosus timet peccare in omni re quam agit, huic praecipiat confessarius, ut libere operetur et scrupulum superet; immo ei dicat, ipsum teneri ad scrupulum vincendum, semper ac evidenter non advertit, actionem illam esse certum peccatum. Ita cum Patre Segneri doctores docent (*Lib. VI, n. 476*). — Nec obest, quod agat cum actuali timore (quin scrupulum deponat; quod est quasi impossibile a scrupulosis exspectare). Etenim hujusmodi timor non est verum conscientiae dictamen sive formata conscientia, ut Gerson bene distinguit, nec verum dubium practicum; nec aufert iudicium ante formatum (quod virtualiter perseverat, licet tunc ob impe-

tum timoris non advertatur), nimirum quod ipse non peccat, quidquid agendo, quod certum peccatum non agnoscit. Tunc enim non contra conscientiam, sed contra vanum illum timorem operatur. Firmiter igitur confessarius hujusmodi poenitenti praecipiat, ut scrupulum vincat et despiciat, libere agendo id quod scrupulus ei vetat; et insuper injungat, ut postmodum de illo nunquam nec omnino confiteatur.

§ III. - Quomodo se gerere debeat cum personis devotis.

99. - Personis devotioni deditis, quae frequenter accedunt ad communionem, ordinarie loquendo, insinuandum ut, saltem in qualibet hebdomada, sacramentali absolutionem suscipiant.

Hujusmodi poenitentes, si tantum de imperfectionibus confitentur, quae non pertingunt ad culpas certe veniales, dicit Bonacina (*Lib. VI, n. 432, v. Dico 4*) hos absolvi posse sub conditione^a). Sed hoc non admittendum censeo, nisi perraro et cum ipsi non possent materiam certam praeteritae vitae assignare, vel non sine magna molestia. Caeterum dico quod, si poenitens certam non exhibet materiam, non debet confessarius angui in eam perquirendo, ut illum absolvat; et casu quo perquisisset nec invenisset, non teneri ei conditionatam absolutionem impertire. Hoc procedit, cum poenitens confitetur (ut dixi) de defectibus de quibus dubitatur an pertingant ad venialia.

At si de certis venialibus confitetur sed usualibus sive quotidianis, puta de impatientiis, intemperantiis, distractionibus in officio, in oratione, et similibus, ut absolutio illi praeberi possit, spectandum est, an ipse aliquando sibi, quantum potuit, vim intulerit ut passionem superaret; quia tunc judicari poterit, ejus culpas potius ex humana fragilitate processisse, quam ex defectu doloris aut propositi. E converso, si ille frequenter et sine resistencia in hujusmodi culpas relapsus

Quomodo agendum cum poenitentibus qui solum imperfectiones accusant.

Et cum iis qui solum certa venialia accusant.

Segneri, Confess. istr., cap. ult., in med. — Gerson, Compend. theol. de Natur. ... Conscient., § de Consc. indiscr.

99. - ^a) Bonacina, de Poenit., qu. 4, punct. 3, n. 1 (edit. Venet. 1683), addit: «Melius

tamen est in tali eventu curare, ut poenitens aliquid anteactae vitae peccatum exprimat».

sit, tunc cum eo agendum tamquam cum recidivo, juxta dicta, n. 71.

100. - Plura insuper hic notanda:

Et 1°. Caveat confessarius, ne his suis poenitentibus spiritualibus, praesertim feminis, prohibeat accedere ad alium confessarium; et cum advertit accessisse, ostendat id sibi gratum fuisse. Immo ipsis imponat ut aliquando apud alios confiteantur, praeterquam si quis esset valde scrupulosus, de quo prudenter timeat ne, si ad alium accedat qui ejus conscientiam ignorat, notabiliter esset inquietandus. Caveat pariter confessarius, ne sollicitum se ostendat, se velle alicujus animae directionem suscipere.

2°. Nunquam absque necessitate de aliorum confessariorum defectibus loquatur, sed potius sedulo quaerat eos ab aliquo errore commisso excusare.

3°. Directionem non suscipiat alicujus, qui vult directorem suum relinquere, nisi adsit urgens causa, ut docent S. Philippus Neri, S. Franciscus Salesius, S. Carolus Borromeus et alii. Ex hoc enim dissipationes, perturbaciones, et quandoque etiam scandala oriuntur. Advertatque, ad mutandum confessarium non satis esse, quod poenitens aliquam erga eum abominationem sentiat, vel quod videatur verbis ipsius fidem non amplius habere; ut enim ait S. Theresia, saepe haec est daemonis tentatio. Unde S. Franciscus Salesius sic docet: *Confessarius non est variandus sine gravi ratione. Sed contra neque expedit, in hoc esse invariabile, si legitimae causae mutationis superveniant.*

Caeterum dicit S. Theresia, justam esse posse causam mutandi confessarium defectum bonitatis, ita inquit: *Si confessarius proclivis alicui vanitati appareat, mutetur ... Cum ipse sit vanus, vanos alios efficit.* Praeterea poterit esse justa causa mutandi defectus doctrinae. De hoc tamen certam oportet habere praesumptionem. De caetero, ait S. Theresia, quod de dubiis bene potest poenitens alios doctos directores consulere, immo aliquando hoc omnino expedit.

S. Philipp. Ner., Bacci, Vita di S. Filippo, lib. 1, cap. 15, v. f. - S. Franc. Sales., Massime... di S. Franc. di Sales, raccolte da un canonico di Verona, v. *Confessione e Confessore*, v. med. (edit Veron. 1787). - S. Carol. Borr.,

4°. Evitet confessarius partialem se ostendere cum aliquo poenitente. Quidam alicui animae adhaerent. Cum illa omnem curam, tempus et laborem insunt. Non negandum quod aliqua anima quandoque majori indigebit assistentia quam alia. Sed alia est assistentia, alia est adhaesio, quae efficit ut parcius cura de aliis poenitentibus habeatur. Ideo expedit quod confessarius personae illi indigentiori aliquem diem aut tempus particulare assignet, quin alii incommodum recipiant.

101. - 5°. Notandum quod in excipiendis confessionibus harum personarum spiritualium confessarius cavere debet, ne nimis attollat vocem, quamvis de peccatis non loquatur: quia ex hoc accidere potest, ut alii expavescant suas culpas confiteri ob hunc timorem, ne confessarius alta voce loquatur.

6°. Non sit facilis permittere devotis puellis ut capillos praecidant et aliquem induant habitum religiosum; sed curet ut ipsae prius per multum tempus in vita spirituali et in virtutibus fixius radices immiserint. Propter istam nimiam facilitatem confessariorum, quot puellae postea habitum dimittunt et nuptias ineunt cum scandalo loci et malo exemplo aliarum!

7°. Neque his puellis indulgeat confessarius, ut a viris doceantur legere, et tanto minus scribere. Quot puellae simplices, quia didicerunt legere, animae jacturam luxere! Haec si non est proxima peccati occasio, saltem est non parum periculosa. Si cupiunt talia addiscere, curent doceri ab aliqua alia muliere, aut ab aliquo fratre parvulo (et adhuc cum cautela); alioquin eas non absolvat. Nec etiam absolvat matres, quae hoc permittunt.

8°. Neque concedat feminis juvenibus, ut vagent, ecclesias visitando, utque in ecclesia morentur plus quam est necessarium, cum perturbatione parentum; sed eas moneat ut attendant eis parere, labores domesticos amplectendo.

Quomodo autem et quantum confessarius cavere debeat a familiaritate sua-

cf. Giussano, Vita di S. Carlo, in f., Ricordi di S. Carlo, § Confessione (edit. Rom. 1679). - S. Franc. Sales., loc. cit. - S. Theres., Cammino di perfez., cap. 4, v. f. - S. Theres., Vita, cap. 18, v. f. et Cammino di perf., cap. 5, v. med.

Abstineat a partialitate.

Vocem in confessione non attollat.

Puellis aegre concedat habitum religiosum.

Eis prohibeat a viris doceri litteras.

Easque jubeat labores domesticos amplecti.

rum poenitentium, de hoc sermo fiet n. 119. - De directione autem animarum spiritualium in toto nono capitulo loquemur.

§ IV - *Quomodo debeat se gerere confessarius cum mutis et surdis.*

102. - Si mutus esset etiam surdus, ut ordinarie evenit, ad ejus confessionem excipiendam oportet eum adducere in aliquem occultum locum, ad exigendum quoddam signum suorum peccatorum et doloris, meliori modo quo potest. Sed priusquam eum audiat, curet confessarius instrui ab ejus familiaribus de ipsius vitiis, et de modo tenendo ut eum percipiat et ab eo percipiatur; et cum aliquod jam perceperit ejus particulare peccatum cum signo doloris, illum debet absolvere. Sed ego semper eum sub conditione absolverem, nisi quamdam moralem certitudinem haberem de sua dispositione.

103. - Mutus, si sciret scribere, juxta nostram sententiam (*Lib. VI, num. 479, v. Quær.*), tenetur ad confitendum per scripturam. Qui enim tenetur ad finem, tenetur etiam ad media ordinaria. Dico: *ordinaria*. Quia scriptum non esset muto ordinarium medium, si alioquin magnum ille deberet laborem subire ad suam confessionem explendam, aut si manifestationis periculum esse posset.

104. - Si unquam accederet ad confessarium aliqua mulier surda aut surdastra, et confessarius in progressu confessionis, interrogans de circumstantiis peccati confessi, adverteret eam esse surdam: dubium fit, an confessarius possit illi alta voce dicere, ut redeat alio opportuno tempore et loco. Casus hic saepe in missionibus accidit, et valde quandoque missionarios angit.

Ego sic agendum puto: Si illius surditatem sub initio confessionis noverit, tunc libere potest ei imponere ut redeat. At si in progressu confessionis id adverteret, eo quod poenitens minime adaequate interrogationibus respondet, tunc nequit confessarius ei injungere alta voce

ut redeat, ita ut circumstantes hoc audiant; quia suspicionem quidem illis ingereret, quod poenitens confessa sit de aliqua gravi culpa, aut saltem dubie gravi. Quapropter eo casu, etiamsi ipsa de aliquo mortali fuerit confessa, eam absolute absolvat, si dispositam agnoscat; alioquin absolvat sub conditione. Etenim, ne sigillum frangat, tunc nequit certiorari de illius dispositione, neque (ut dixi) potest ei injungere ut redeat. Et tunc levem ei imponat poenitentiam, cum satisfactio illa ob surditatem etiam ab aliis audienda esset (*Lib. VI, n. 644, v. Petes*).

§ V. - *Quomodo se gerere debeat cum moribundis.*

105. - Confessarius in excipiendis moribundorum confessionibus non debet tam exacte procedere circa numerum et circumstantias; praesertim si jam accessisset sacerdos cum viatico, aut si medicus instaret, ut cito viaticum suscipiatur. Tunc enim melius est ad dispositionem poenitentis quam ad confessionis integritatem attendere. Sufficit tunc imponere infirmo ut, cum convalescit, confessionem repetat. Et satisfactio sit levissima, imponendo proportionatam pro tempore quo ille convalescet; vel satis erit ei injungere ut redeat tempore sanitatis.

Vulnerati et puerperae, quae ordinarie nequeunt ab assistentibus deserere, sufficit ut se accusent generice de suis peccatis, et in particulari de aliqua culpa levi^{a)}, cum proposito integre confitendi si convalescant.

Advertat confessarius quod, si moribundus teneretur ad aliquam restitutionem, quam valeat tunc implere, ei imponere debet ut statim faciat. Et non sufficit quod de illa onus haeredibus relinquat; alias eum non absolvat. Observa auctorem *Istruz. per li confess. di terre e vilaggi*¹.

106. - Si autem infirmus notabilissimam subiturus esset perturbationem animi in audiendo, quod debeat viaticum accipere, probabile est (*Lib. VI, n. 285, Dub. 4*),

Cum moribundis integritas materialis confessionis non adeo quaerenda.

Speciatim cum vulneratis et puerperis.

Monitum de restitutione.

Quandoque mutari potest formula viatici.

¹ Is est Jorio, cap. 14, v. *Due altre cose*.

105. - a) «Prout esset de motibus impatientiae aut de mendaciis» addit textus italicus.

posse parochum Eucharistiam ei praebere reticendo solita verba: *Accipe, frater, viaticum*, etc., sed proferendo ordinaria verba communionis: *Corpus D. N. Jesu Christi custodiat*, etc.

107. - Si deinde confessarius adverteret, moribundum jam esse in statu quo teneretur suscipere Extremam Unctionem et ille respueret, patefaciat ei magnos effectus hujus sacramenti: quod grandem praestat animae fortitudinem ad obsistendum in ultimo agone daemonum temptationibus; eam solvit a culpis venialibus, et etiam mortalibus, si occultae sint; et insuper sanitatem adhuc corporis confert, cum animae saluti expedit. Sed hanc sanitatem non praebet, si moribundus eo devenit ut nequeat amplius nisi per miraculum convalescere; quia sacramentum per viam ordinariam tantum operatur, causas naturales coadjuvando.

Si vero, hoc non obstante, infirmus non acquiesceret et pergeret nolle ungi, valde probabiliter plures DD. docent (*Lib. VI, n. 733*) eum lethaliter peccare, saltem adversus charitatem erga seipsum, cum ultro se privet tanto auxilio in tanta necessitate.

§ VI. - *Quomodo se gerere debeat cum capite damnatis.*

108. - Cum his maxima charitas et patientia adhibenda est.

Prima vice qua confessarius reum visitat, incipiat ei significare, mortem illam donum esse Dei qui vult eum salvum facere. Dicat quod nos omnes ex hoc mundo discessuri sumus, et brevi, ut ad aeternitatem perveniamus quae non habet finem. Hinc ipsi loquatur de felici beatorum vita et de miseria damnatorum. Deinde hortetur eum, ut gratias agat Deo, qui usque ad illud tempus ipsum expectavit, nec permisit ut moreretur tempore quo erat in peccato. Demum inducat ut mortem hilari animo acceptet, eam conjungendo cum morte quam Christus Dominus pro suo amore perpessus est; eumque confortet, dicendo quod ipse mortem propter sua peccata acceptando certe salvus est, et cum magno merito salvus; unde in coelo grandi renumerabitur praemio.

Insinuet ei postea ut confiteatur et omnia peccata sua libere manifestet. Praecipue interroget an odio adversus aliquem teneatur; et an servet secum particulas consecratas aut oleum sanctum aut supersticiosas scripturas. Interroget etiam an aliquod inierit cum daemone pactum. Postquam autem eum absolverit, curet ut ille pluries communicet; monendo etiam, ut frequenter Deiparae se commendet, ut bonam ipsi mortem obtineat.

Dum e carceribus reus ad patibulum pergat, dicat ei: *Eja, fili mi! sequere Jesum Christum qui ante te profectus est ad Calvarium, ad subeundam pro te mortem tua longe amariorem.*

Cum ad locum supplicii perventum sit, iterum eum reconciliet et absolvat; moneatque ut aliquam indulgentiam lucretur, et deinde sic dicat: *Eja N., hilari esto animo; jam nunc manes in gratia Dei; jam patent tibi paradisi januae; ibi te exspectant Jesus et Maria. Conjunge mortem tuam cum morte Jesu, qui pro tuo amore exsanguis intra ludibria et cruciatus mortuus est. Amasne illum? Dic mecum: Domine, super omnia te diligo; mori volo, ut tuam faciam voluntatem. Mortem pro meis peccatis accepto. Spero, jam mihi te pepercisse; iterum te offendisse me poenitet. Cupio cito venire ad coelum ad tuos pedes osculandos ac ad te amandum in aeternum.*

Dum vitta super oculos reo imponitur et ipse scalam ascendit, ei dicat: *Fili mi, invoca Dei Matrem, ut tibi assistat! Offer mortem tuam pro culpis tuis. Protestare, te nolle consentire ullae daemonis tentationi.*

Postquam scalam ascenderit, dum sententia executioni demandanda est, dicat: *Ecce Jesus Christus, qui expansis brachiis te exspectat, ut amplectatur. Dic: Domine, te offendi, mihi displicet; nunc te amo toto corde. Deus animae meae, tu me vocas, ecce jam venio. Maria Virgo, adjuva me! In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum. Jesus et Maria! Jesus, Maria, Joseph!*

109. - Si autem reus obstinate nollet confiteri, quid agendum?

1°. Confessarius quaerat eum orationibus adjuvare, et curet ut etiam ab aliis

Postea de confessione.

Eum assistat cum pergat ad patibulum,

cum ad locum supplicii pervenit,

cum scalam ascendit,

cum sententia est exsequenda.

Reus obstinatus

adjuvetur orationibus,

ille Deo commendetur, ac praecipue a communitatibus religiosis, ut Missis et precibus ipsi auxilientur.

2°. Intimet damnato quod, sive ipse convertatur sive non, sententia exsequenda erit.

3°. Interroget an forte de sua salute desperet, eo quod animam daemone tradiderit. Eo enim casu illi suadere studeat quod hujusmodi pactum vim non habet; quia solus Deus est animae dominus, et statim ac ipse pravam revocat voluntatem, Deus ipsi omnia peccata remittit.

4°. Interroget an aliquem odio insequatur, ex quo proveniat sua obstinatio.

Insuper advertat, primis vicibus quibus talem obstinatum alloquitur, ne importune cogat ut statim confiteatur; quoniam obstinator fiet. Melius erit sermonem cum ipso facere de morte cui omnes subijcitur, de misericordia Dei, de poenis inferni et de paradisi gaudiis. Enarret ei exemplum alicujus peccatoris, qui mortuus est impenitens; aut nonnullius capite damnati, qui sanctam sortitus est mortem: prout illius qui, cum innocens damnatus fuisset, cumque interrogaretur qua de re suam non defendisset innocentiam, sic respondit: *Et cur? Ego tot annos Deum rogavi, ut mihi concederet mori morte opprobriosa, sicut Salvator meus obiit pro me. Ego jam obtinui, quod petebam; et nunc hac optata sorte me privare vellem?* Et ita hilariter ad patibulum perrexit.

Dictis his, confessarius relinquat reum, ut secum ista animo revolvat; et postea iterum sciscitetur, an forte mutatus sit, eique dicat: *Fili mi, jam tua mors appropinquat; quid decernis? In tua potestate est, infernum aut coelum eligere. Anadvertite quod, si obstinate decedis, per totam aeternitatem te poenitebit; sed tanto malo nullum amplius remedium suppetet.*

— Cum adhuc ipsum videat durum, curet ut circumstantes orent pro eo et praesertim litanias B. Virginis recitent; et deinde ante eum genuflectat, rogetque ne velit perire. Si ne proficiat quidem eum alloquendo, se vertat ad alloquendum crucifixum. Denique, si reus jam

advenit ad supplicii locum, expostulet a populo ut omnes genuflectentes pro illo obstinato preces effundant. Prodesse quod poterit eum terrere dicendo: *Discede, maledicte, in infernum, quandoquidem vis te perdere! Sed scito quod tua poena acrior in inferno erit memoria hujus temporis, quod Deus tibi largitur, et quo tu abuteris.* At postmodum dulcem resumat sermonem.

Si unquam damnatus jam scalam ascenderit et petat confiteri, flagitet justitiae ministros, ut permittant ei descendere, protestando quod tunc ipsi tenentur tempus illi concedere, ut confiteatur. — Hoc tamen currit pro eo qui nondum confessus est; nam si reus iam alias confessus fuerit, tunc confessarius moneat eum, ut actum contritionis eliciat, et inde sic interroget: *Eja fili mi, nunc nonne intendis confiteri mihi omnia peccata tua, et praesertim illa quae mihi dixisti?* Et cum reus annuerit, levissimam ei satisfactionem imponat (v. gr. ut invocet Jesum et Mariam) et absolvat.

§ VII. - *Quomodo se gerere debeat confessarius cum infestatis a daemone.*

110. - Aliqui obsessi a malis spiritibus vexantur spectris horribilibus aut corporalibus cruciatibus. Horum facilis est cura. Insinuetur eis oratio, patientia, et super omnia divinae voluntati uniformitas.

Confessarius non sit ita incredulus, ut judicet omnes has invasiones aut infestationes daemonum esse phantasias aut corporales infirmitates; quia non negandum, veros obsessos etiam inter christianos existere. Ecclesia enim adversus invasiones istas tot instituit exorcismos, quorum exercitium, testatur nobis concilium Tridentinum¹ semper in usu fuisse apud Ecclesiam. Praeterquam quod, si obsessi non existerent, inutiliter ordo exorcistatus institutus fuisset, quo super energumenos et catechumenos potestas confertur (quod certe non potest supponi); et quidem hic ordo est unus ex septem, qui semper in Ecclesia Dei fuerunt, ut idem concilium declaravit. Caeterum con-

Quid si, in extremis, confessorem petat.

Dari aliquos obsessos

negari non potest;

¹ Sess. 23, cap. 2.

Moribundus inducatur ad suscipiendam Extremam Unctionem.

Confessarius reo loquatur de novissimis.

quamvis
semper su-
spicio ha-
benda sit.

silium est, semper de talibus invasionibus suspicionem habere. Non enim negandum, majorem earum partem esse aut fictiones fraudulentas aut imaginationes aut infirmitates, praesertim in mulieribus.

111. - Qui tamen magis solent confessariorum mentem gravioribus difficultatibus implicare, sunt ii qui turpibus visionibus, motibus, ac etiam tactibus vexantur a daemone, qui non solum fomitem sensualem excitat, sed aliquando etiam cum eis carnale commercium sub forma viri aut mulieris habet; quapropter *succubus* vel *incubus* appellatur.

Dari dae-
mones incu-
bos vel suc-
cubos, mul-
ti affirmant.

Quidam hos daemones incubos vel succubos dari negarunt. Sed communiter id affirmant auctores, ut Martinus Del Rio¹, Pater Hieronymus Menghi², cardinalis Petrucci³ et Sixtus Senensis⁴; ex S. Cypriano^{a)}, S. Justino^{b)}, Tertulliano^{b)}, etc. Et maxime hoc confirmat S. Augustinus⁵, ubi sic scribit: *Apparuisse... hominibus angelos in talibus corporibus, ut non solum videri, verum etiam tangi possent, eadem verissima Scriptura testatur. Et quoniam celeberrima fama est... Silvanos et Faunos (quos vulgo incubos vocant) improbos saepe exstitisse mulieribus, et earum appetuisse ac peregrisse concubitum; et quosdam daemones... hanc assidue immunditiam et tentare et efficere, plures talesque viri attestaverant, ut hoc negare impudentiae videatur c)*.

¹ Disquisitiones magicae, lib. 2, qu. 15, v. *Axioma 1* (edit. Venet. 1612). — ² Compendio dell'arte esorcistica, lib. 1, cap. 15 (edit. Venet. 1605). — ³ Lettere e trattati spirituali e mistici, part. 2, lib. 2, opuscul. 5, cap. 14, n. 5 (edit. Venet. 1661). — ⁴ Biblioth. sancta, lib. 5, annot. 77 (ed. Neap. 1742). — S. Justin., Apolog. ad Antonin., n. 5 (Migne, Patr. Graeco-lat., tom. 6, col. 335); et Apol., ad Senat. Rom., num. 5 (Migne, ibid., col. 451). — Tertull., de Cultu feminar., lib. 1, cap. 2 (Migne, Patr. lat., tom. 1,

III. - a) S. Cyprianus, *de Habitu virg., v. med.* (Migne, Patr. lat., tom. 4, col. 453) id potius innuit quam expresse dicit.

b) S. Justinus et Tertullianus, *locis cit.*, dicunt, olim malos angelos cum feminis copulam habuisse, ex qua nati sunt gigantes; et sic opinati sunt sicut etiam alii quidam Patres priorum saeculorum, quia legerunt Gen. vi, 5: «Videntes angeli Dei (Vulgate filii Dei) filias hominum quod essent pulchrae, acceperunt sibi uxores».

c) S. Alphonsus hunc textum desumpsit ex Petrucci et revera haec habet S. Augu-

Equidem possunt daemones, ad hunc improbum usum, defunctorum corpora assumere, vel de novo sibi assumere ex aere et aliis elementis ad carnis similitudinem, ac palpabilium et calidorum corporum humanorum species effingere, et sic ea corpora ad coitum aptare. Immo tenet praefatus Del Rio, citans D. Thomam, D. Bonaventuram, Scotum, Abulensem aliosque plures, quod daemon potest etiam verum semen afferre aliunde acceptum, naturalemque ejus emissionem imitari; et quod ex hujusmodi concubitu vera proles possit nasci, cum valeat daemon semen illud accipere, puta a viro in somno pollutionem patiente, et prolificum calorem conservando illico in matricem infundere; quo casu proles illa non erit quidem filia daemonis, sed illius cujus est semen, ut ait D. Thomas apud citatum auctorem. — An autem, inspectis legibus a divina providentia constitutis pro propagatione generis humani, haec aliquando evenisse aut evenire posse credendum sit, sapientiorum judicio remittimus.

Hic autem fit Dubium: *an possit daemon, permittente Deo, absque hominis culpa, manus illius admove ad se tactibus polluendum?*

Affirmat Pater Gravina^{d)}, dominicanus, et quidem probabiliter. Si enim valet daemon totum corpus alicujus movere, ut narratur de Simone mago ope dae-

col. 1305); et de Virginib. veland., cap. 7 (Migne, tom. 2, col. 899). — ⁵ De Civit. Dei, lib. 15, cap. 23 (Migne, Patr. lat., tom. 41, col. 468). — *Del Rio*, loc. cit. v. *Dicimus ergo*. — *D. Thom.*, quodlib. 6, art. 18, v. *Item videtur*. — *D. Bonav.*, in 2. dist. 8, part. 1, art. 3, qu. 1, concl. (edit. ad Claras Aquas, 1885). — *Scot.*, in 2. dist. 8, qu. unic. v. *Sed quantum* (edit. Lugd. 1639). — *Abulensis*, seu *Alph. Tostatus*, Comment. in S. Script., in Gen. cap. 6, v. *De incubis* (edit. Venet. 1596). — *D. Thom.*, loc. cit.

stinus, *loc. cit.*; sed statim subdit: «Non hinc aliquid audeo definire utrum aliqui spiritus elemento aereo corporati... possint etiam hanc pati libidinem, ut quomodo possunt sententibus feminis misceantur».

d) Quod Dominicus Gravina specialiter tractet hanc quaestionem, non potuimus invenire. Sed certe, *Summae theol. S. Thom. compendium rythm., 1^a 2^{ae}, qu. 80* (edit. Vienn. 1634), habet principium generale; nam dicit: «Ab ipso [daemone] vitalis movetur potentia. Non coarctat vel astringit, solum movet». Item, *Ad discern. veras a falsis*

et suam
opinionem
defendunt.

Confirma-
tur ex au-
toritate.

Probabili-
ter daemon
potest, sine
hominiscul-
pa, manus
illius move-
re ad pollu-
tionem.

Objectio
petita ex
duabus dae-
monis propo-
sitionibus.

monis in aerem sublato^{e)}, cur non poterit et manum? — Praeterea si daemon potest alicujus commovere linguam, ut invitus proferat obscena verba aut blasphemias contra Deum, quidni manus, ut turpia patrentur? — Idem sentit cardinalis Petrucci¹, ubi sic inquit: *Non semel compertum est [quod] daemon aliquam partem in humano corpore coeperit quodammodo possidere, puta oculos, linguam vel etiam verenda... Hinc fit, linguam obscoemissima... verba proferre, licet mens talia tunc non advertat. Hinc impetus et affectus quandoque se turpiter denudandi proveniunt. Hinc foediora, quae me conscribere pudet. Idque satis confirmatur a S. Thoma², ubi sic docet: *Daemones facere possunt, ut homines non discernant species a rebus, in quantum, Deo permittente, perturbant interiores vires sensitivas, quibus perturbatis ligatur usus rationis humanae, quae indiget praedictis viribus ad suum actum, sicut patet in arreptitiis. Ligato autem usu rationis nihil imputatur homini ad peccatum, sicut nec bestiae. Unde secundum hoc diabolus non erit causa peccati, etiamsi sit causa actus, qui alias esset peccatum*. Potest igitur, juxta S. Thomam, daemon esse causa actus turpis, et simul ita ligare usum rationis, ut actus minime imputetur homini ad culpam^{f)}.*

Huic^{g)} autem opponi possunt duae propositiones Michaelis Molinos, proscriptae ab Innocentio XI. Prima (n. 44) dice-

¹ Lettere e trattati spirit. e mist., part. 2, lib. 2, opuscul. 5, cap. 14, n. 8. — ² De Malo, qu. 3, art. 3, ad 9. — *Estius*, Annotat. in praecip... S. S. loca, in Job, h. 1. (edit. Paris. 1683). — *Tirin.*, Comment. in S. Script., in

vision. et revelation. Baranovis, part. 1, lib. 5, cap. 3, v. Omnis (edit. Neap. 1638), ait, «daemones corpora posse movere et impellere».

e) Hoc factum memorant *Constitutiones apost., lib. 6, cap. 9* (Migne, inter opera dubia S. Clement. Rom.; *Patr. Graeco-lat., tom. 1, col. 930*); S. Cyrilli Hieros., *Catech., 6, n. 15* (Migne, *Patr. Graeco-lat., tom. 33, col. 562*); S. Augustinus, *Enarr. in psalm. 9, num. 24* (Migne, *Patr. Lat., tom. 36, col. 127*); aliique plures. Sed, ut jam annotavit editor Maurianus operum S. Cyrilli Hieros., «fidem tamen apud multos recentiores non invenit». Cfr. Migne, *Patr. Graeco-lat., tom. 33, col. 562, not. 6*.

f) S. Alphonsus eandem tractans quae-

bat: *Job blasphemavit, et tamen non peccavit labiis suis, quia fuit ex daemone violentia*. Altera (n. 49), quae magis ad casum pertinet, dicebat: *Job ex violentia daemonis se propriis manibus polluebat eodem tempore quo mundas habebat ad Deum preces*.

Sed respondetur primo, hasce propositiones esse patenter falsas: nam prima innititur textui illi: *Pereat dies, in qua natus sum, et nox in qua dictum est: Conceptus est homo* (Job, iii, 3). — Hunc textum varie explicant interpretes. Estius dicit quod Job optabat illic, nullam fieri in futurum suae nativitatis mentionem propter suam infelicitatem: *Pereat dies, id est (verba Estii) sum infelicissimus, itaque pereat dies, nec anniversaria recolatur*. Alii autem cum Tirino ajunt quod Job inculpabiliter naturales maledicebat aerumnas, tamquam suorum cruciatuum causas. Quid igitur ad haec pertinent blasphemias et violentias daemonis?

Caeterum non repugnat, ait cardinalis Petrucci³, quod daemon possit linguam hominis movere ad turpia verba proferenda. Refertque Pater Joannes Baptista Scaramelli in vita Ven. sororis Mariae Crucifixae Satellico, quod daemones ipsam ad blasphemandum cogeant hoc modo: *Dopo averla commossa ad empj affetti, le muovevano velocemente la lingua... alle maledizioni delle cose più sante... Alle volte si servivano delle sue mani per gettare in terra medaglie [e] libri sacri^{h)}*.

Job, cap. 3, v. 1 (edit. Venet. 1795). — ³ Loc. cit. — *Scaram.*, Vita di Suor Maria Crocifisso Satellico, lib. 1, cap. 30, v. med., n. 230 (edit. Venet. 1761. Opus in Indicem relatum, sed permittitur correctae edit. Rom. 1819).

tionem in quadam epistola diei 21 Jul. 1776 (*Lettere di S. Alfonso, corrispond. speciale, epist. 377*), affert alium S. Thomae textum, *1^a 2^{ae}, qu. 80, art. 3, corp.*, qui ad rem optime facit: «Diabolus propria virtute, nisi refraenetur a Deo, potest aliquid inducere ex necessitate ad faciendum aliquem actum, qui de suo genere peccatum est».

g) Ea quae sequuntur usque n. 112 addita fuerunt a S. Doctore in sexta editione Theologiae moralis.

h) Latine: «Postquam ipsam ad impios affectus excitaverant, velociter linguam... ad maledicendum rebus sacratissimis commovebant... Interdum ejus manibus utebantur ad

Responsio
prima:

quoad prio-
rem propo-
sitionem.

Potestas
daemonis.

Deinde refert verba ejusdem sanctimonialis, quae, suam enarrans poenam, sic suo directori scribebat: *Con questa lingua consacrata ogni mattina dal contatto di Gesù Cristo abbia poi a maledirlo! Mi sento morire... benchè [cìd] fosse senza peccato... Le maledizioni variano secondo le solennità, proferendo bestemmie ereticali, negando i misterj sacrosanti, ecc. 2).*

Quoad alteram propositionem.

Idem dicendum de altera propositione 49 Michaelis Molinos; nempe quod sit falsa et insuper scandalosa, dum Job non loquitur de pollutione, sed tantum dicit: *Haec passus sum absque iniquitate manus meae, cum haberem mundas ad Deum preces* (Job, xvi, 18). Explicat Malvenda: *Quasi dicat, haec omnia evenerunt mihi praeter culpam ullam meam.* Et Menochius: *Cum manus supplices ad Deum elevarerem, quas neque rapina neque alio scelere contaminaveram.* — Repeto, quid ad haec pertinet pollutio et violentia daemonis? En quam falsae erant duae propositiones relatae!

Respondetur secundo quoad duas propositiones simul.

Sed quoad propositiones istas, responsio [secunda] magis propria et convincens haec est. Propositiones proscriptas, nemo ignorat intelligendas esse juxta sensum auctoris qui eas protulit. Quaedam Quesnelli propositiones videntur primo intuitu aequae et sanctae, attamen juxta illius sensum sunt perversae. Ex. gr. propositio 30 sic dicit: *Omnes, quos Deus vult salvare per Christum, salvantur infallibiliter.* Haec propositio in sensu recto et catholico tenetur ab omnibus, qui propugnant pro gratia efficaci ab intrinseco. Sed damnata est in sensu Quesnelli, nempe quod Deus velit tantum salutem praedestinatorum.

Ambo damnatae fuerunt juxta sensum Molinos.

Et sic dicendum, damnatas etiam esse propositiones relatas 44 et 49 Michaelis Molinos. Hujus impii systema hoc erat, quod cum persona libertatem suam Deo donaret, non debet amplius resistere malis commotionibus, nec ullum exercere conatum ad actus malos impediendos; quo-

Scaram., loc. cit. — Malvenda, Comment. in S. Script. h. 1. (edit. Lugd. 1650). — Menoch., Comment. in S. Script.

niam illi imputandi sunt, non jam propriae voluntati, sed violentiae daemonis aut sensualis passionis. En propositio ejus fundamentalis, quae est n. 17, quomodo loquitur: *Tradito Deo libero arbitrio, et eidem relicta cura et cogitatione animae nostrae, non est amplius habenda ratio tentationum, nec eis alia resistentia fieri debet, nisi negativa, nulla adhibita industria. Et si natura commoveatur, oportet sinere ut commoveatur, quia est natura.*

Adest alia illius propositio (n. 47), quae magis individualiter ad casum nostrum pertinet, et dicit: *Cum hujusmodi violentiae occurrunt, sinere oportet ut Satanas operetur, nullam adhibendo industriam nullumque proprium conatum..., etiamsi sequantur pollutiones, etc.* Notentur verba: *sinere oportet, nullum adhibendo conatum, etc.* Sed quomodo potest esse sine culpa omittere resistentiam in hujusmodi commotionibus, et sinere ut daemon operetur, etiamsi pollutiones sequantur? Nonne patenter hic apparet concursus propriae voluntatis? Hoc quidem erat quod ajebat Molinos, et ita intelligendae sunt omnes aliae ipsius damnatae propositiones.

Caeterum, cur, permittente Deo, non potest daemon cogere hominem sine ullo ipsius voluntatis consensu ad faciendum aliquem actum malum? Nequimus autem nos, ait S. Augustinus, per rationes philosophicas et humanum ratiocinium scire, ad quid extendatur vel ne potentia naturalis angelorum. Quapropter in hac materia plusquam philosophicae rationes movere nos debent ad judicandum auctoritates theologorum, qui juxta lumina ex sacris scripturis accepta loquuntur.

Habemus in evangelio Matthaei, quod daemon usum linguae bene potest impedire: *Obtulerunt ei (sic ibi dicitur) hominem mutum, daemonium habentem. Et ejecto daemonio locutus est mutus* (Matth. ix, 32 et 33). Chrysostomus inquit apud Cornelium a Lapide: *Hinc videtur, quod dae-*

h. 1. (edit. Paris. 1719). — Cornel. a Lap., Comment. in S. Script., h. 1. (edit. Antwerp. 1670).

projiciendum in terram numismata [et] libros sacros ».

1) Id est: « Cum hac lingua, omni mane per contactum Jesu Christi sacrata, ego ipsum

Daemon cogere potest ad actum malum, sine voluntatis consensu.

Probatur ex analogia.

mon fecerit eum mutum, impediendo scilicet usum linguae¹⁾. Sicut igitur daemon humanorum usum membrorum impedire potest, sic illa commovere sine hominis voluntate. — Item in eodem Matthaei evangelio habetur, quod daemon transtulit ipsum Christum super templi pinnaculum: *Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem et statuit eum super pinnaculum templi et dixit ei: Si Filius Dei es, mitte te deorsum* (Matth. iv, 5 et 6). Si igitur potuit daemon movere et totam transvehere ipsius Domini personam, tanto magis linguam aut manus alicujus hominis poterit movere. — Praeterea habemus apud Danielelem, quod Habacuc fuit ab angelo translatus in lacum leonum: *Et apprehendit eum angelus Domini in vertice ejus, et portavit eum capillo capitis sui: posuitque eum in Babylone supra lacum in impetu spiritus sui* (Dan. xiv, 35). Animadvertantur verba: *in impetu spiritus sui*, quae clare denotant naturalem angeli potentiam.

Ex auctoritate theologorum.

Hinc merito dicunt theologo, sat posse daemonem sua naturali vi, Deo permittente, membra hominis agitare. Praeter S. Thomae et S. Bonaventurae²⁾ auctoritates supra relatas, idem scribunt plures auctores neoterici.

Id scribit cardinalis Gotti¹⁾: *Diabolus... quidem potest cogere ad actum, qui ex genere suo est peccatum (ut in... energu-*

S. Thom., de Malo, qu. 3, art. 3, ad 9; cfr. 1^{am} 2^{ae}, qu. 80, art. 3, corp. — 2) Theol. schol. dogm., tom. 2, in 1^{am} 2^{ae}, tract. de Vitiis, qu. 6, dub. 5, § 3, v. Respondeo negative (edit. Bonon. 1780). — 3) Tribunal confessarior., tr. 4, de Vitiis, exam. 2, num. 69, v. Respondeo 5 (edit.

menis, quos cogit ad enuntianda verba blasphema vel etiam ad alios actus ex objecto malos). Sed tunc ratione sic ligata id non imputatur ei [homini] ad peccatum, quia deest libertas arbitrii. Idem scribit Wigandt²⁾. Idem scribit Calmet (auctor, quem omnes sciunt, quam sit ponderatus in suis effatis); ipse in dissertatione, quam apponit in evangelio S. Lucae de energumenorum veritate, postquam suam exposuit sententiam de praefata potentia daemonis, hanc sibi objicit oppositionem: *Si daemon de se operaretur in homine, adessent eodem tempore duo principia activa, nempe duo spiritus. Sed hoc repugnat, quia unus posset agere in contrarium ad id quod alter vult³⁾*. Sed respondet quod, cum daemon, permittente Deo, operatur in humano corpore, tunc eodem tempore (prout docet etiam S. Thomas) impedit et ligat in homine usum rationis. Nec dubitat, quin Satan sua vi naturali possit libertatem hominis ligare eumque cogere contra ipsius voluntatem, etiam ad blasphemias proferendas⁴⁾. Deinde Calmet ait, signum esse, quod sit opera daemonis, si homo alio veluti spiritu animatur, angitur... invitus; cum plura admittit ab insita sibi indole longe aliena, sed ita admittit, ut singularia omnia videantur et violenta.

Speciatim ex auctoritate Calmeti.

Idem scribit laudatus Pater Joannes Scaramelli³⁾, sic⁴⁾ dicens: *Id potest peragi*

et Scaramelli.

Venet. 1721). — Calmet, Commentar. in Biblia, dissert. de energum. veritate (ante comment. in S. Luc.), art. 2, v. Opponunt (edit. Venet. 1782). — S. Thom., de Malo, qu. 3, art. 3, ad 9. — 5) Direttorio mistico, tr. 5, cap. 11, num. 124 (edit. Neap. 1768).

maledicere deberem! Mori me sentio... quamvis [hoc] fuit absque peccato... Maledictiones variant juxta solemnitates, blasphemias haereticas proferendo, sacrosancta mysteria negando, etc. ».

1) Textus genuinus S. Chrysostomi, Homil. 32 (al. 33) in Matth., n. 1, sic habet: « Non enim morbus ex natura prodierat sed ex daemonis insidiis... Neque enim ipse [mutus] rogare poterat... cum daemon linguam ejus alligasset ». Migne, Patr. Graeco-lat., tom. 57, col. 378.

2) S. Bonaventura, loco supra relato, loquitur solum de daemonibus incubis et succubis; sed, in 2, dist. 8, part. 2, art. unic., qu. 5, concedit « diabolum posse carnem nostram commovere ».

1) Sunt fere verba et plane sensus Calmeti.

2) Calmet, loc. cit., non adeo explicite affirmat. Sic enim loquitur: « Quando ultra admitteremus liberam agendi facultatem suspendi et veluti alligari in homine, cum obsidente daemone agitur, quid inde consecutionis inferretur? Nonne per quietem notis, homines et loquuntur et agunt? etc. ». Quoad autem blasphemias, omnino concordat v. At enim et Reponi.

3) In Praxi, S. Alphonsus citavit italiane textum Scaramelli, sed cum postea, in Hom. Apost., tr. ult., n. 51, illum latine reddiderit, hunc ultimum textum afferimus. Ceterum in edit. Neap. Scaramelli; anni 1768, totum hoc caput latine habetur, sed (qua de causa nesci-

sine formali peccato creaturae^{o)}, si scilicet daemon eo tempore quo exterius operatur, interius usum rationis totaliter impediatur, et omnem demat libertatem ad resistendum: quod, juxta D. Thomam fieri potest, movendo vehementer imaginationem et appetitum sensitivum, et per hujusmodi vehementes perturbationes omnem rationis lumen exstinguendo... Hinc^{p)} confessarius examinet poenitentem, an in his quae patitur, advertat aliquo modo malitiam peccati, et an habeat aliquem stimulum retrahentem ab illa actione. Nam si dicat, durante illa tentatione ita mentem sibi offundi, ut nihil cognoscat, nec ullum remorsum sentiat, tunc poterit censi immunis a peccato. Secus si eo tempore in ipso effulgeat aliquod lumen rationis, ita ut ratio non sit totaliter ligata et possit resistere.

Insuper praedictus auctor monet confessarios ad curandum, ut illi qui patiuntur turpes commotiones, patefaciant in confessione hujusmodi actus. Isti enim difficulter erunt ab omni culpa saltem levi immunes, ratione alicujus advertentiae imperfectae vel defectus resistentiae, quae erat adhibenda.

112. - Si quis unquam advenit infestatus ab hoste hujusmodi tentatione (dicta spiritus fornicationis, a quo S. Ecclesia nobis praecipue injungit petere a Domino, ut ab eo nos liberet), debet confessarius multum satagere ad praemuniendum poenitentem in tam horrendo conflictu. Nam, ait doctus cardinalis Petrucci¹⁾, has animas in magno periculo versari, si remedia non adhibeant multum efficacia, et aliquando, si oportet, etiam extraordinaria. Cum enim ad resistendum requiratur ingens subsidium ex parte Dei et magna violentia ex parte patientis, difficulter ab hujusmodi pugnis victor egre-

dietur, qui perseveranter non adjiciet magnam mortificationem et super omnia validam orationem, centies et millies se commendando, gemendo et misericordiam petendo ad Crucifixi et Deiparae pedes. Alioquin, si anima tepescit et deficit in orando aut se mortificando, dicit Petrucci, quod ipsa in magno erit periculo ruendi saltem indirecte in aliquam occultam illarum turpium delectationum complacentiam.

Itaque, ut deveniamus ad remedia, si confessarius judicare potest, nullam omnino adesse culpam in hac tentatione ex parte poenitentis^{a)}, ipsum ante omnia moneat haec adhibere: jugibus precibus sibi subveniat, frequenter invocando ss. nomina Jesu et Mariae; se diligenter avertat a sensuum voluptatibus; communionem frequentet; protestetur saepe, nolle consentire cuicumque tentationi aut delectationi, quam opera daemonis sentiret; saepe utatur signo crucis (illam ferendo quoque secum) et aqua benedicta, cum ipsa lectum et cubiculum aspergendo; afferat etiam secum aliquam reliquiam sanctorum et evangeliorum librum; secum pariter adhibeat exorcismos privatos, dicendo: *Spiritus nequam, in nomine Jesu Christi praecipio tibi, ut a me discedas et ne me amplius vexes*; hortetur praeterea, ut vexatus ille saepe humilietur, et in hujusmodi humilitatis actibus saepe se exercitet; cum Deus aliquando, ad aliquam internam superbiam ab anima removendam, hujusmodi tentationes permittat.

113. - Si quis autem in his tentationibus misere cadit aut earum occasiones magis quaerit quam effugit, hujus curatio est valde difficilis; nam hujusmodi peccatores, qui cum daemone commercium habent, difficillime ex corde convertuntur. Ex una parte enim erga hos daemon

Remedia pro illo qui tentationi resistit.

sed non impossibilis.

Adhibeatur exorcismus privatus.

Interrogetur poenitens.

Cura ejus qui non resistit, valde difficilis.

dominium quoddam acquirat super eorum voluntates, et ex altera ipsi remanent nimis debiles ad resistendum. Indigerent extraordinaria gratia Dei; sed difficillime solet hanc Deus hujusmodi impiis concedere.

Verumtamen confessarius, si quis eorum accesserit, non diffidat, sed curet cum ipso summam adhibere charitatem, confortetque dicendo quod, ubi non est voluntas, non est peccatum; hinc, si ipse voluntate resistit, minime peccat.

In his casibus ante omnia confessarius adversus daemonem praemittat exorcismum, saltem privatum: qui certe licitus est (*Lib. III, n. 193, de Adjuratione, IV*) hoc modo: *Ego ut minister Dei praecipio tibi aut vobis, spiritus immundi, ut recedatis ab hac creatura Dei*. — Deinde poenitentem interroget an unquam hostem invocaverit et cum eo aliquod inierit pactum; an aliquando fidem negaverit aut contra ipsam actum aliquem exercuerit; interroget, qua forma ipsi daemon appareat, an viri, mulieris aut belluae. Tunc enim, si cum illo coit, praeter pec-

catum contra castitatem et religionem reus erit peccati fornicationis aut sodomitiae aut incestus, adulterii aut sacrilegii (intellige affectivi). Item interroget, quo loco et tempore hoc commercium habuerit. — Ostendat ei postea hujusmodi criminis immanitatem, quaeratque eum inducere ad veram conversionem et confessionem integram faciendam: isti enim perdit homines, etiamsi confiteantur, de facili peccata omittunt. — Eadem demum remedia supra annotata illi praescribat, nempe: ut saepe ad Deum et B. Virginem recurat, frequenter nomina Jesu et Mariae invocet, aquam lustralem et crucis signum adhibeat, aliquam reliquiam et evangelium secum ferat, saepe etiam privatum proferat exorcismum, prout dictum est supra. — Differat deinde eum absolvere, sed hortetur ut saepe redeat, ut sic cognosci possit, quomodo se gerat in resistendo hostis invasionibus et in remediis adhibendis; nec eum absolvat, nisi post longum experimentum. Tales enim conversiones, ut diximus, raro sunt verae et rarissime perseverantes.

Ad conversionem inducatur.

Remedia praescribantur.

Et differatur absolutio.

Scaramelli, loc. cit. — ¹⁾ Lettere e tratt. spir. e mist., part. 2, lib. 2, opusc. 5, cap. 14, n. 7 et 9. — Petrucci, loc. cit.

mus) expunctum fuit in edit. Venet. 1783 et in aliis subsequentibus.

^{o)} Scaramelli habet: « Hujusmodi concubitus potest peragi, etc. ». In decursu tamen quaestionis ostendit se loqui de quavis infestatione daemonum « vel in specie luxuriae vel in specie aliorum peccatorum ».

^{p)} In his quae sequuntur, S. Doctor non

citat ad verbum, sed potius breviter contrahit quae habet Scaramelli.

112. - ^{a)} S. Doctor, in epistola citata n. III, not. f, ait: « Ceterum pro certo habeo... actum turpem accidere posse absque peccato, semper ac voluntas illi non consentiat. Ego ipse plures sanctas animas reperi quae nullum in hac re commiserunt peccatum ».